ROSES GEMADES

MALAGRADÓS! Més... més...: Groller! Quina ràbia! Quin neguit!

Sort d'aquestes flors. M'han tret el mal humor. Roses xamoses, eufòriques, belles i felices. M'he sentit rosa com elles. He tingut, com elles, la satisfacció de viure que esclata en la turgència de les fulles joves quan es baden plenes de força, vibrants, frisoses, divines de llum i de color. I quin coixí de fulles verdes que tenen! Com s'hi recolzen i s'hi inclinen, coquetes! Com s'hi submergeixen delitosament! Són tan verdes, tan verdes, aquestes fulles... És com si al meu entorn també hi haguessin tot de fulles verdes, d'un verd lluent, transparent, en gama de tons color de cosa viva.

Jo, sabeu?, sóc la caixera d'aquella botiga elegant que hi ha a la cantonada de la Rambla. Abans veníem bombons. Entraven senyores que arribaven en cotxe a triar cistelles daurades on els "fondants" semblaven pedres precioses; noies llamineres que s'enduien paperines dels bombons més opulents; "pollos" repolits que compraven una capsa que fes efecte i no costés gaire cara... Ara venem el que podem. Ja hi ha passat de tot pels nostres taulells: cacauets, gelats, pólvors per a fer truita...

La mestressa a vegades porta flors. Les posa, en un gerro, damunt el taulell de la caixa. Fan un fris acolorit, flairós, al quadre de botiga que tinc davant dels ulls. Avui ha portat aquestes roses gemades de color taronjat.

Em dic Marianna. I un cognom que no m'agrada; per això no us el dic. Tinc els ulls de xinesa i el nas arromangat. Però sóc bufona. Només tinc vint-i-quatre anys: una criatura, per aquests temps que les de quaranta-cinc juguen amb les passions. La mestressa, que està divorciada i ja és a frec de la cinquantena, té un amor que està força bé, més jove que ella, amb els polsos grisencs...

El meu xicot a vegades m'agafa la punta del nas arromangat i me l'estira cap amunt. I em diu: "xineta!".

Ah, el poca-vergonya! Ja no me'n recordava. Me n'ha fet una de crespa. La nit passada havíem d'anar al teatre. Jo ho tenia tot a punt; m'havia fet la manicura, m'havia rentat el coll del vestit... Tot per a fer-li goig, a ell, el poca-solta, que no es mereix res! Sí? Doncs em deixa l'encàrrec: "No m'esperis." I res més!

Heu vist quina grolleria? ¿Heu vist quina desconsideració?

I avui no s'acosta. Per telèfon m'ha fet dir, quan l'he demanat, que té feina i que truqui demà. Mal educat!

És que no m'estima, ja està vist. I per què? Per què? ¿Que no tinc una cara graciosa, radiant de joventut, com aquestes roses? ¿Que no tinc un cos bonic, amb una carn blanca, que sembla de seda, i que a ell el fa tornar boig quan el té a les mans? I doncs, ¿és que ja no se'n recorda, passat aquell moment? ¿És que en troba sovint, de cossos bonics com el meu, sota un caparró de xineta amb el nas arromangat?

Ah! Que sóc desgraciada!

Però no haig d'ésser-ne, no vull ésser-ne. Em venjaré. Au! Ara no li diré res més fins que em demani perdó. Cercaré compensacions. Altres faran més cas de mi que no pas ell.

—Són dotze cinquanta. No té cinquanta cèntims? Molt bé.

Ah, com em mirava, aquest! M'ha escapat un somriure, en adonar-me'n. Té un bon tipus. Es veu que li he agradat. I *aquell* que no fa cás de mi! Ara es gira, en passar la porta. Quina mirada! Li somric del tot, ensenyant les dents, que les tinc molt blanques. S'emociona! Ara es queda al carrer, mirant per l'aparador buit. No està malament... Aniré donant-li una mirada de tant en tant, per a entretenir-lo; riuré de veure'l aquí plantat. S'esperarà fins a l'hora de tancar, que no falta gaire.

Em fa signes. Vol dir que surti. Ric, i prou, com si no l'entengués. Ja s'esperarà!

És bonic sentir-se jove i tenir al davant un que t'admira i glateix i està pendent de tu. L'orgull de saber que ets una dona desitjable i que tens al teu albir el goig d'un home, és bo, tanmateix.

Aquestes roses són felices només d'ésser belles i de sentir-se viure.

A mi em cal que algú desitgi la meva bellesa. Saber que tinc les galtes matisades i fines i turgents com aquestes fulles que es baden, i que algú, un, molts, voldrien emmusteir-les a besades, a carícies goludes.

S'espera, sí. Tindré companyia fins a casa. I si m'agrada, aquesta nit aniré al cinema amb ell. Au! Ja no et necessito, Tomeu. Me'n sobren d'homes per a contemplar-me.

Roses, roses! Sou boniques, però res més. Sou tota una frescor sobre les fulles verdes. Però aquesta nit us marcireu al meu pit i jo triomfaré, esclafant-vos, damunt l'home que no em podrà haver i damunt l'amor que m'ha fet tant de mal...

Desagraïda que sóc, per vosaltres que m'heu donat una lliçó de vida!

Roses xamoses, eufòriques, belles, felices. Sou millors que jo. Però és que en el vostre món no hi ha homes.

Anna MURIÀ

(Il·lustracions de MARTÍ BAS)

Un camí força més satisfactori perquè mena a uns resultats més sòlids i a uns encisos més duradors, és indiscutiblement el seguit per aquells joves artistes que han escollit com a guies i mestres els Rafael, Holbein i Ingres, i que exposen uns retrats al llapis d'una objectivitat i d'un linealisme estrictes i impecables, d'entre els quals hem d'esmentar especialment els tramesos per Miquel Nicolau, Carles Becquer, Àngels Cardona, Guillem Soler Gatvillaro, que es revela també com un bon aiguafortista força més convincent amb el seu estilisme ponderat que no pas Ramon Borrell amb la seva objectivitat massa fotogràfica. I no cal oblidar Ferran Guerrero, per a nosaltres el més madurat dels artistes d'aquesta tendència, puix que en veritat la seva "Noia llegint" és una autèntica peça d'antologia. Una singular i equívoca posició intermitja entre aquest grup rigorós i aquell altre força més frívol i "modern", ocupa Antoni Clavé amb els seus retrats acolorits planimètricament i sense modelats.

Retratista àgil i agut, D. Olivé presenta tres obres tan perfectes de color com d'expressió fisonòmica i psicològica.

Que en un país de paisatgistes com el nostre s'hagin tramès moltes obres en les quals s'han plasmat amb els procediments més diversos tota mena d'espectacles i escenaris naturals i urbans, no ens ha de sorprendre perquè era d'esperar. D'aquests dibuixos remarcarem que els més sobresortints són signats per Ramon Llovet, Casio Boada, Ferran Musons, Joan Morales, Martí Romagosa, Josep Felisart, Antoni Bayo, que presenta uns dibuixos a la ploma d'un ratllat força personal, i Montserrat Fargas, que exposa unes aiguades d'una coloració exquisida.

Referent a l'aportació d'Alexandre Cardunets, per bé que digna d'ell en tots els aspectes, no hem pas d'amagar que ha trobat en Joan Pedragosa i en Josep Moya uns èmuls força respectables i fins i tot perillosos. Del tramès per Joan Commeleran allò més encertat són per a nosaltres les escenes de costums populars que, juntament amb les obres de Moya i Barajas, es compten entre les millors de l'exposició.

Hem d'esmentar igualment les singularíssimes i personals "Visions nocturnes" de Ramon Martí, aspectes fantasmals d'una especialitat somnbúlica amarada d'una suggestivitat silenciosa a la manera de Menyon o de Chirico, perquè malgrat les seves insuficiències i defectes actuals creiem percebre-hi quelcom així com el possible germen d'una posterior creació original i madura.

El Dibuix i el Gravat s'han distingit sempre per la predilecció amb què els seus mestres i conreadors han tractat les escenes fantàstiques, i ens estranya que no es trobin en aquesta exposició altres obres d'aquest gènere que les trameses per Joan Junyer, alades i visionàries, que comentàvem l'altre dia, i per Josep Grau. El mateix es podria dir sobre les estilitzacions de tendència arcaïtzant: només hem pogut veure els curiosos gravats en fusta goticitzants de Sòcrates Quintana i el gravat de Joan Savall, "És la guerra", d'un sintètic expressionisme, rublert alhora d'emoció violenta i de pietat simple.

Per a acabar, parlarem de l'obra exposada que ens ha produït l'emoció més inesperada: es tracta del dibuix al llapis "Els elements" d'Eusebi Busquets, que és no gens menys que una sorprenent i vasta concepció sintetitzant, d'una mena mitològicament simbòlica, de la perenne lluita de les forces còsmiques elementals, realitzada amb serenissimes netedat i precisió. Aquesta tan imprevista producció d'Eusebi Busquets prova que el conceptualisme més idealment abstracte es plasma sempre amb una extremada i impecable concreció, com ho demostren les obres dels Mantegna i Signorelli, Durer i Miquel Àngel, o bé les de Blake i Cornelius, Genelli i Chenavard, Hodler, etc.

I ací donem per acabat el nostre comentari sobre aquesta tan lloable Exposició, els organitzadors de la qual són ben mereixedors d'un fervorós aplaudiment per part de tots aquells que hem estat sempre uns apassionats de les nobilíssimes arts del Dibuix i del Gravat, les més espirituals i les més pures indiscutiblement, i que potser seria més just qualificar d'Arts de l'Espai.

M. A. CASSANYES

L'ESCOLA NOVA

I

FUNCIO SOCIAL DE L'ESCOLA

Es innegable que l'escola, en tant que organisme substancial d'educació humana, ha de respondre a determinades característiques d'ordre biològic que la converteixin en element determinat de la valor individual i col·lectiva dels pobles. D'ací, doncs, que la missió específica de l'escola sigui essencialment social i que aquesta hagi de moure's al marge de tota influència externa, sigui de l'ordre que sigui.

En ple règim burgès l'escola actuava sota una marcada influència del capitalisme i de l'església, la qual cosa impossibilitava la seva funció social, fins a l'extrem que l'ensenyament, en determinades latituds, era privilegi exclusiu de la classe benestant, amb evident detriment de l'obrer i dels fills de l'obrer, als quals era negat o limitat l'accés a l'escola. Aquesta injustícia manifesta, l'assenyalament de la qual que no obeeix a cap punt de vista demagògic, sinó a una realitat a bastament comprovada per tots, provocà que la línia que marcava l'analfabetisme en les estadístiques culturals del nostre país quedés situada a un nivell que no està en consonància amb la capacitat intel·lectual del nostre poble. És evident, doncs, que amb el sistema escolar anterior a la República, no solament es perjudicaven interessos particulars, impossibilitant la manifestació normal de la intel·ligència, sinó que s'actuava descaradament contra les possibilitats intel·lectuals del país

L'escola ha d'ésser el fonament social de l'home i a aquest fi ha d'obeir absolutament la tècnica escolar de l'Escola Nova, d'acord, naturalment, amb la nova organització econòmica del país. L'escola, en tots els seus graus, no pot ésser, com fins ara, patrimoni exclusiu del diner, sinó dret absolut i innegable de la intel·ligència. Cal no oblidar que l'infant té dret preferent a la vida física i espiritual i que allò que iguala els homes és la intel·ligència.

Socialment, l'Escola Nova contribuirà a la formació d'una col·lectivitat culta, pregonament capacitada, que impossibilitarà l'existència de classes, en el sentit material. Cal que sigui la intel·ligència i el cor allò que alci i distingeixi els homes, no el capital i el poder. No s'ha d'oblidar que la cultura és una escola de democràcia, perquè ens porta progressivament a la igualtat col·lectiva. I aquest ha d'ésser el sentit, la base, de l'Escola Nova.

És de tots els aspectes, diversos i poderosos, que la influència de l'escola igual ha de portar-nos per camins de superació. Moralment, l'home millor és el més culte. ¿Com serà, doncs, una col·lectivitat integrada per homes cultes? És aquesta poderosa raó la que exigeix la transformació total de l'escola de la pre-revolució en un fogar espiritual sense límits, per tal de possibilitar, a la generació que puja, la possessió de la instrucció científica i politècnica necessària per a donar pas a la transformació absoluta de la col·lectivitat futura.

Fins ara — ens referim al període anterior a la guerra — l'obrer es veia obligat a ésser un escarràs de la feina. El capital, convertit en eina de dominació, era motiu d'opressió per al treballador, el qual es veia impossibilitat de dignificar-se per la cultura. El fet, que no era casual, responia a una deliberada actuació político-escolar de la burgesia, puix que així considerava impossible l'emancipació proletària i no es posava en perill la seva influència. L'ensulciada del règim capitalista, víctima dels seus mateixos errors, posa fi a aquell denigrant estat de coses i fa possible que l'escola exerceixi la seva veritable funció social.

Manuel VALLDEPERES

TALAIA

PERSISTENT JOVENTUT

Admira la persistent joventut de l'Alfons Maseres!

Damunt de la meva taula hi ha dos llibres seus de publicació recentíssima: "Invocació i altres poemes" i la versió completa dels "Cants" de Giàcomo Leopardi: un llibre i altre molt ben editats, l'un per l'Altés, l'altre per la benemèrita agrupació "Oasi".

"Delirium", el primer aplec de poesies que féu estampar l'Alfons Maseres a l'Avenç (1907), ens presentava ja l'amor de Maseres per Leopardi. ¿Ha influenciat Leopardi l'obra poètica de l'autor d'"Invocació i altres poemes"? Un lector superficial diria que sí. Un lector atent diria que Leopardi i Alfons Maseres han tingut un sentit temperamental romàntic que els ha situat en un molt semblant pla de partida. Maseres ha pogut situarse en el perllongament del que Valentino en diu "il secolo del tormento", que va de Byron a Juliusz Slowacki, i de Leopardi a Baudelaire.

Jo, que conec des de fa molts anys l'Alfons Maseres, sé com ha estat guia de la seva joventut, que encara dura foguejant, aquest pensament que ha fixat Leopardi entre els seus "Pensieri di Varia Filosofia": "Tutto é follia in questo mondo fuerchè il follegiari. Tutto è degno di riso fuorchè il ridersi di tutto. Tutto è vanità fuorchè le belle illusioni e le dilettevole frivolezze." Ja en els nostres temps de folleig, Maseres creia que el follejar era una follia, com s'adonava que el riure's de tot feia riure, com entenia que eren vanitat les belles illusions i la frivolitat delitosa. Alfons Maseres, en el temple de l'art, no ha estat pas d'aquells sacerdots que agafen franquesa amb els sants i acaben per gastar-los-hi xangles. L'ha guiat a tot temps un respecte absolut d'oficiant i això li ha conferit una noblesa ben poc copsada, una autoritat ben poc reconeguda. Quin amor per l'art, quina bella situació entre les coses de l'esperit calen per a dir, com diu Maseres, les cogitacions poètiques d'"Invocació i altres poemes". Lluny del joc de mots esotèrics i arcans que es podria creure que diuen alguna cosa si no fos sabut que no diuen res, la poesia de l'Alfons Maseres sosté la mateixa corba dels poetes del romanticisme, un bon xic desencisats, un bon xic adolorits, un bon xic escèptics. I la sosté amb fortitud, sense deixar-se arrossegar per corrents fugissers ni modes trencadisses, fet responsable del seu sentir i solidari de la seva posició. Llegiu:

"Nau, feble nau, com tu jogui-
[na so
del fat que em mou. No tinc
[altre guiatge.
Deixo pel món un rastre de
[dolor
i l'esborra tota hora, traïdor,
el vent que em fa seguir l'obs-
[cur viatge."

Heine, una de les altres admiracions d'Alfons Maseres, havia participat com en Maseres d'aquest "jungue leiden" — sofrences de joventut, — que el poeta de les repercutives paraules "A Europa" ha perllongat — tema d'anàlisi i motiu de meditació. — Però Heine, imaginativament sensible, d'expressió vivaç i pintoresca, en "Buch der Leiden", cabrioleja, es desvia del senderó dels meditatius, salta des dels cims als fondals. Alfons Maseres no s'ha deixat madurar ni corcar pels anys. De "Delirium" a "Invocació i altres poemes" no hi ha sinó la diferència que marca el vent en un camp de blats tendres o de blats madurs. En camp de blats tendres ("Delirium") les tiges es mouen enfollides i el brillar verd s'ajau, es redreça, es crispa, juga a escabellar tempestes. En camp de blats madurs ("Invocació i altres poemes"), tot restant el camp jove, els blats es vinclen responsable i l'or del fruit espurneja en l'espiga, d'un daurat de vida cremada, d'un pes de front gonflat.

¿Quants són els que, en la nostra literatura, poden donar simultàniament una obra del tremp poètic d'"Invocació i altres poemes" i una traducció completa, tan enriquidora, com els "Cants" de Giàcomo Leopardi? Pocs.

Alfons Maseres, poeta de persistent joventut!

PEARL BUCK, PREMI NOBEL DE LITERATURA

Una meva nota d'aquesta secció "Talaia", publicada en el MERIDIÀ *del 12 d'agost, feia l'elogi de Mrs. Pearl Buck, enguany premi Nobel de Literatura.*

I deia la meva admiració per mistress Pearl Buck, escriptora d'un art conscient posat al servei dels temes més humils i de les observacions més petites, però més pregonament penetrants.

Xina! Jo crec conèixer Xina per l'obra de Pearl Buck. I això retreia la meva nota. Ni els autors xinesos m'han donat una sensació tan viva de Xina com aquesta nord-americana, filla de Pastor Protestant, portada al llunyà Orient des de molt petita i que va créixer acostant les galtes al visatge rosadament ros de la seva mare i als visatges evorinament oliosos de les servents xineses que li vetllaren la infantesa.

I enumerava, amb lleugers comentaris, els llibres de mistress Pearl Buck que conec: "La Mare", "La primera dona de Yuan", "Terra Xinesa", "Nankin, Universitat", "Vent de l'Est, vent de l'Oest", "Europeus a Xina". Un món de barreja. La vella societat patriarcal xinesa posada en contacte d'inferioritat amb els llagostos saltadors de les noves societats europees, gent rica, hom no sap si vestits de jazz o seda, d'smoking o de bromera de càlculs financers. Escamots d'aventura escopits pel mar que veu amb aire protector a la gent de palanquí i de cases amb cloquers d'incomptables campanetes argentines, gent d'un sentit tan viu de l'harmonia que saben destriar de quina campaneta cau el dring més viu i la nota més desvetllada.

Tavernes xineses on els obrers, després del treball, s'engorgen un vas de vi calent que els costa deu "sàpecs", amb la torna d'un platet de faves fredes, adobades amb fonolls, o una safata de brots de bambú. Dàncings semi-europeus on es ballen "blues" i es beu xampany francès amb copes de cristalls que imiten flors de lotus. Cancelleries i Universitats. Vells filòsofs que saluden amb un "K'ong vi-ki" (Únicament, Ell, Confuci) i que han envellit grogament damunt les planes del "Sen-Chu", l'aplec dels quatre llibres sagrats. Banquers modernissims i dones de plaer, amb un exotisme "hollivutesc" que les fa decoratives com el safrà. Gàngsters amb quimono i amb frac. Misèria amb fetor i rovell de vella sardina de barril. Xineses que han après vampirismes de la Joan Blondel i xinesos que imiten els vestits de Dick Powel i els bigotets dels asos més vidriers de la pantalla. Llegidors de Marx que van al materialisme històric pels camins heroics de les doctrines patriòticament espirituals de Meng. Budisme i Cristianisme onejant colors com els peixos de peixera. Joventut oriental i occidental sortida de Cambridge o Pensilvània i agafada incomprensiblement en un encordillat fantàstic com l'estel presoner de la xarxa de llampecs que s'estén pel cel serè xinès en les nits elèctriques de l'estiu. I, per damunt l'onatge dels desarrelats i els arrelats amb rels de ganxo, el poble xinès, gent del camp — (admirables planes de "La Mare") — i la vida remota, i la vida nova de l'Imperi republicanitzat. "La Terra Xinesa" (més de mil dues-centes planes) és tot un segle de vida a Xina: Cortisanes; soldats; nobles; revolucionaris; gent de rapinya; lladres llegendaris, meitat herois, meitat rampoines; Doctors en lleis arcanes i en savieses divines. (Els tornarem a trobar en "Nankin, Universitat" i André Malraux n'ha fet una de les seves millors troballes). I mostrat tot sòbriament, amb imatges d'una veritat misteriosa d'espill. En la meva nota era retreta la labor de coneisença que Lafcadio Hearn féu pro Japó. Lafcadio Hearn era un líric. Paul Claudel cercà pretextos japonesos. Pearl Buck ha anat dient, obra darrera obra, la vida de Xina i l'ha dita amb una sobrietat profunda d'epopeia i amb un realisme d'ulls apropats amb amor.

En escriure la meva nota no pensava pas en la immediata coronació de l'obra de mistress Pearl Buck amb el premi Nobel. Constatava, només, l'admiració que sento per a una autora que sap veure, que sap contar i que utilitza un llenguatge fet d'esguards i paraula, la qual cosa li dóna una originalitat ben original: l'originalitat de no inventar res, tot dient coses que semblen dites per primera vegada.

Ramon VINYES

PASSANT I VIVINT

ANDREA

Malgrat els seus catorze anys tota la seva aparença física és la d'un infant. No ha entrat a la pubertat encara. Porta els cabells — molt negres, humits sempre — pertinats cap enrera, tivants, i té el costum de posar-s'hi una flor, gairebé fregant l'orella. És una petita refugiada procedent d'un poble prop de Sevilla que viu amb la seva mare i cinc germanes més en un casalot on han concentrat tots els refugiats. Des del primer moment m'hi lligà una viva simpatia. La seva loquacitat imatjada, aquell seu gest graciós amb les mans quan enraonava i aquells seus ulls inquiets i benignes m'atragueren.

Cada matí ens trobem quan ella va a ajudar els cuiners de l'Estat Major i enraonem una bona estona. M'explica coses del seu poble i em parla de les seves germanes, totes més grans que ella. No sap llegir ni escriure. Des d'ahir dedico una estona a ensenyar-li les lletres amb l'ajut d'un diari o d'una revista. He hagut de prescindir de les revistes perquè en lloc d'aprendre les lletres es distreia contínuament amb les imatges i dibuixos. Parlant de les seves germanes diu: "A ellas les gustan los trapos, los perfumes, y tienen novio. A mí me parece que no va a gustarme todo eso."

I resta uns moments somniosa, com si s'acarés amb el futur.

Avui m'ha cantat algunes cançonetes. Recordo la lletra d'una:

María dicen que te llamas
y por apellido luna.
Alúmbrame con tus rayos
que la noche es muy obscura.

En lloc de "obscura" pronuncia "escura". Jo l'he corregida i ella s'ha entestat que de cap de les maneres no s'ha de dir "obscura". M'ha fet riure l'ardor amb què ha defensat la "seva" paraula.

Cada dos o tres dies tinc un ram de flors a la meva habitació i el dec a Andrea. La cosa va ocórrer així. Era els primers dies de la nostra coneixença. Jo em trobava sol a la cambra quan prop meu va caure una flor llençada des de fora, per la finestra. No vaig veure ningú i vaig pensar que era un company que feia broma. L'endemà, però, a la mateixa hora, de nou una flor fou tirada sense que veiés tampoc qui era. El tercer dia vaig estar alerta i vaig descobrir Andrea en el precís moment que anava a llençar-me una rosa blanca. Avergonyida d'haver estat descoberta, abaixà el cap sense saber què dir ni què fer. Vaig aixecar-li el cap agafant-la per la barbeta i li vaig dir que més valdria que en lloc de tirar-me una flor d'amagat cada dia me'n portés un ram de tant en tant. Andrea fugí corrents i al cap de poc compareixia amb tot de flors que havia anat a tallar del jardí d'una torre propera.

Demà marxa. La meitat dels refugiats són traslladats a un altre poble, més a la reraguarda. Andrea m'ha comunicat la notícia amb molta tristesa. Jo m'he entristit també, encara que d'uns quants mesos a aquesta banda el que he hagut d'endurar m'ha fet tornar bastant mesell. Durant dies pensaré en Andrea. Pensaré en aquest fràgil infant de les flors, en aquesta Mignon andalusa que situo al costat d'una altra Mignon que en terres llunyanes ha conegut l'amic Sol. I penso també que restaré sense ningú que em porti flors per a la meva cambra...

LLETRA A L'AMIC PINTOR

(Fragments)

... Em sento completament en la vostra rilkeana frase sobre la poesia. Certament, no puc cantar a una sola veu. Cada emoció meva, cada nova experiència — no es crea amb emocions, sinó amb experiències — ha de tenir un to i una música diferent. A l'instrument de la meva ànima la vida cada dia afegeix cordes noves. Ésser artista potser sí és només — només! — aquesta posició d'infant meravellat que canta sol. Però no. Per a ésser-ho totalment, profundament — ¿quin ver artista no aspira a la profunditat i a la totalitat?, — cal quelcom més: cal un tràgic determini creatiu i un lúcid apassionament que està ben lluny de la innocència. El poeta ha de poder-ho cantar tot i al mateix temps sentir-se cantat, expressat en allò que canta. Perdonem l'esteticisme meu d'avui, tan rar en mi (ja sabeu com defujo sempre de normes i límits), però la vostra lletra ha suscitat aquest corrent de pensament. I potser també l'austeritat d'aquest paisatge muntanyenc on el canó de tant en tant ressona...

... Per què pinteu tants retrats? Sou massa psicòleg. Com a pintor potser és un defecte que us interessi tant l'home. Recordo que una vegada us vaig dir que éreu un apassionat del rostre humà. Us passeu setmanes senceres sense sortir del vostre taller, i comprenc perfectament que la visió dels camps de blat, movent-se en daurat oneig, us hagi obsessionat i que encara n'estigueu com embriagat. Meravella de meravelles! — heu cridat, però no heu deixat el vostre taller. Abandoneu per un quant temps els vostres rostres i les vostres models i sortiu a trobar els cels i els arbres i les muntanyes. Si estiguéssiu aquí dalt encara seríeu a temps de veure l'or madur d'alguns camps, d'altes espigues. Només haig de fer que aixecar els ulls del paper per contemplar-los a pler. Acabada aquesta lletra sortiré i arrencaré una espiga per a vós. La més daurada que trobi...

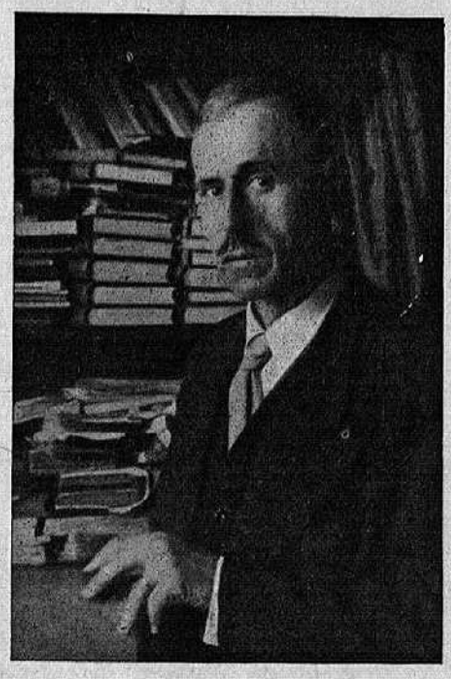
... També m'atreu l'alegria inconscient dels aborígens (penseu en Gauguin?), d'una fresca individualitat senzilla i vivent. M'atreu molt més que l'alegria organitzada i monòtona que és una tendència de certs grans ideals. Nosaltres cerquem la grandesa en la intensitat i en la varietat, més que no pas en l'extensió. Ens repelleix, sobretot, llur marxa de ramat mecanitzat. Tenen l'obsessió de la cultura de la utilitat i s'enganyen prenent el treball com una finalitat quan per nosaltres és només un mitjà. Nosaltres no ens resignem a no veure en l'home la seva essència i el seu perfil individual, i crec que tenim raó des del punt de vista més humà. Llibertat, intimitat, ànima. Encara que ho hàgim de pagar sacrificant posicions de seguretat...

CARTA OBERTA A AGUSTÍ ESCLASANS

Ja haurà pogut veure en els meus comentaris a la producció literària com m'interesa l'obra poètica de vostè, així en un sentit de bellesa com pel fons exuberant i actiu d'afeccions contrapuntades que es mouen dins seu i que veiem jugar en els seus poemes. La vida interior de vostè és d'una orografia tremendament accidentada; de tal manera ho és que de vegades ens arriba a fer témer per l'esperit que la suporta. No li haurà passat per alt amb quina voluntat miro de comprendre els seus alts i baixos, tan discutits, i no sempre prou estimats en la seva realitat. Ben sovint, amb el geni que és molt el nostre: escriptors, artistes, fa l'efecte que vostè es gira al volt, mogut d'aquell instint social que és una veritat de tot temps, i que no troba la seva conformitat a cap costat. Sí; som apests éssers de difícil adaptació, però també els més sensibles al dolor del món i aptes a identificar-nos amb les vides dels altres i disposats a les grans abraçades. Sovint això no és prou estimat. Si les energies del nostre daler i força espirituals poguessin ésser captades i endegades en una economia pràctica, el món estaria salvat.

Però aquesta vegada, dins els seus dos últims llibres de poesia: el VII de les "Odes", en la dedicada "Al sans-culotte *Jesús de Natzaret", com vostè l'anomena, i el XIV dels "Ritmes", en el que porta el número 876, l'accident d'aquells alts i baixos tan de vostè, es manifesta en formes en les quals no puc convenir. Són com dos grops d'una fusta ingrata que desentonessin en mig d'una talla severament bella; és com si una persona seriosa i d'una dignitat innata es posés de moment a fer moviments grotescs i a barbotejar estranyeses amb una veu desentonada. Aquella envestida als polítics, que degenera en un llenguatge insultant, de baix carrer, i aquell semblant de voler guiar i imposar unes limitacions a la conducta del Jesús de Natzaret que vostè anomena* sans-culotte, *tenen aquest caràcter detonant.*

De què pot venir? Si s'examina vostè mateix, i en general fem el mateix examen els qui publiquem, es veurà com hi ha en potència dins nostre un llevat d'orgull pueril, una vellеïtat que ens sobta de vegades, de dir aquesta cosa o l'altra per a produir tal o qual efecte a tal porció de gent, o aparèixer als seus ulls en una determinada actitud. Probablement és aquesta vanitat, de la qual pocs escriptors s'hauran salvat d'haver-se de penedir una hora o altra, la que l'ha fet fallir contra la bellesa i la pura eficàcia en els dos punts esmentats. No haurà d'envejar-li ningú el vulgaritzar-se, el rebaixar el llenguatge en el "Ritme" esmentat, ni alguns detalls de la interpretació de Jesús, emportat d'una rauixa d'aquella vanitat tirant a demagògica. Quedarà l'obra, però el llegidor cada vegada que topi amb aquets grops tindrà un surt de sorpresa. Pensi només una cosa; no mancaran, certament, els qui del llibre no vegin gaire més que aquests moments impurs d'estridència vulgar. Voldria vostè ésser d'ells?

JOSEP LLEONAR

En bona hora que se'ns presenti adés refugiant-se en un individuaseus pensaments; que s'arreceri del lisme clos, sol amb la bellesa i els dolor quasi insofrible del món, o del fàstic ambient que tots hem sentit a estones i vulgui confortar el sentit en els erms siderals on estan a soles vostè i el seu esperit, precisament perquè en el fons es sent adherit als altres i es dol dels seus fallіments contra l'equilibri i la serena bellesa d'aquell món ideal. En bona hora que altres vegades es prodigui en unes convivències socials alborades, orgullós de la nostra ciutat, fent-se ressò dels qui pateixen, dalerós de la claror de la pau en la sitja tota ànima distingida. No és justícia, i de la civilitat que devellеitat. És desig de conciliació, és qualitat tant com de bellesa d'sumanitat. Però negar aquesta bellesa en l'expressió, i el respecte a idees elevades, això mai!

— Séc de la pasta dels altres! — em dirà vostè. — ¿Com em buidaria de les meves indignacions? ¿Vol que sigui hipòcrita? — Prou sé que abomina de la hipocresia. — ¿Cal que em recremi? ¿Com ho haig de fer entendre? — I jo il responc: En el cas de l'Oda al Jesús que vostè ha batejat de sans-culotte, *alenant el seu esperit d'home fet, enfortit en la bondat del dolor comú, sobre la pura figuració d'aquell "Jesús ingenu dels meus anys d'infant." En el cas del "Ritme" esmentat, cantant la pau, o els sentiments que a ella acompanyen — exemple: el poema "A Europa" de Maseres — amb la major consciència i fervor possibles, això sí. O cantant senzillament amb bellesa els temes de sempre i per a sempre que el sollicitin, sense la vanitat de fer crit, de produir un determinat efecte en segons qui. Fondament humans tot essent poetes, hem d'estar per sobre del temps dins d'allò que és de tots els temps. Un Jesús* sans-culotte *i un poeta que es posa a fer un de més entre els qui criden i flastomen amb ira, oblidant el deure essencial del verb poètic, són limitacions, minves, posades a una figura sagrada i a la poesia.*

No en sigui ofès, estimat company. Hem d'anar donant l'esplet que raja dins nostre, el d'ahir, el de sempre, simplement amb sinceritat d'homes cultes i intenció recta. Per damunt de tots, el nostre to és el de la llum mateixa, la que aclarirà les vides dels qui vindran quan nosaltres ja no hi serem, i és dins aquesta llum immutable, estigui'n segur, que hem de cercar la supervivència en l'obra, i que podem esperar d'ella l'únic efecte que la nostra professió intelligent sigui cridada a tenir en el món. Tota altra cosa no passaria de la flamarada de l'escàndol o del foc que desfà més que no pas illumina.

Tots nosaltres, poetes, treballem a l'incremtnt de la bellesa i a fi de purificar el món tot millorant-nos, i arribar a major claredat. És obra de temps. Vendre'ns això per una contemporaneïtat superficial seria una operació esguerrada en el mercat de l'esperit. Per això m'he cregut obligat a assenyalar un camí. — Sóc més gran que vostè d'uns quants anys, i li prego que no ho prengui malament. — Hem d'airejar les idees i no tenir por de parlar-nos, tan sols la intenció sigui cordial, i l'expressió correcta. M'haurà quedat la satisfacció de dir la meva veritat a un autor l'obra del qual segueixo amb interès, i on he trobat, principalment en els catorze llibres de "Ritmes", dels moments més purs de bellesa i de les lluites d'una vida interior més rique que s'hagin produït dins el clos de la nostra poesia. Estigui bo, estimat company, escrigui'm, si això ha d'ésser-li plaent, i disposi.

Josep LLEONART

CEMENTIRI DE B.

A pesar de la proximitat del front — tres o quatre quilòmetres, — en aquest poblet muntanyenc, quan hi arribàrem nosaltres, res no feia pensar en la guerra. Arrupit en una petita vall irregular, tot circumdat de serres imposants per la seva monstruositat de roca turmentada, sembla un ramat que s'hagi ajuntat esporuguit. El campanar es destaca per la seva finor de línies i per la seva teulada de llicorella. L'únic carrer del poble, de cases miserables, tortuós i ple de pedres cantelludes, sembla fet més per al bestiar que per a les persones. Mosques i mosques pertot. A nuvolades s'aixequen al nostre pas i ens obliguen a estar contínuament movent-nos. A l'hora del "ranxo" són un veritable turment.

Viu molt poca gent al poble. I tenen una esquerpesa desconfiada. He entaulat conversa amb un vell. En referir-me jo que la guerra devia haver fet abandonar el poble a molts — uns per mobilitzats i altres per por, — em contesta que al poble hi continua vivint gairebé la mateixa gent que abans de la guerra.

— És un poble de vells aquest — em diu. — Tothom emigra d'aquestes muntanyes. Fa molt de temps que no ha nascut ningú ací.

El cementiri el vaig trobar per atzar, una tarda, a l'hora del crepuscle. Havia deixat el poble darrera meu i seguia un estret camí que s'enfilava cap al vessant nord, tot assolellat encara. De la solitud agreste dels cims baixava un silenci que assuaujava l'ànima. Portava encara la visió als ulls dels pollancres del torrent que havia deixat adés. El camí passava fregant un clos de murs baixos que havia vist altres vegades sense que m'hagués cridat l'atenció. S'hi entrava per una porta de ferro, reixada, tacada de rovell. Vaig sentir veus dins, i donant la volta fins anar al mur de darrera, el més baix dels quatre, vaig mirar dins. Tres velles endolades estaven inclinades fent herba que, un cop arrencada, es posaven al davantal recollit. Al centre mateix del clos, rematant un rudimentari pilastre, s'aixecava una creu de ferro, també rovellada. Si no hagués estat per aquella creu res no m'hauria donat la idea que estava veient el cementiri del poble. Ni un nínxol, cap més creu, ni una flor, ni una corona. Res més sinó herba. De tant en tant, una de les velles deixava de collir herba i anava a recalcar-se contra la pilastra, reposant una estona en una immobilitat hieràtica, de cara a la llum foscant. De sobte una vella digué:

— M'han dit que ens obligaran a evacuar el poble.

— Això es diu — coincidiren, a chor, les altres.

— Jo no me n'aniria...

— Nosaltres tampoc. No tenim on anar.

Després d'un curt silenci, la primera que havia enraonat féu:

— Vull ésser enterrada allí, al costat "d'ell". — I assenyalà un angle del cementiri. — En aquesta terra.

Quan vaig deixar-les continuaven de nou inclinades damunt d'aquella terra que les esperava, en aquell cementiri destinat ja només a la vellesa del poble. Inclinades, corbades, vaig deixar-les damunt d'aquella terra que em semblava que les requeria de segles i vers la qual elles tenien una fidelitat indesviable. Vaig deixar-les pensant que allà, només a l'altra banda d'aquelles muntanyes, una joventut moria cada dia i no era enterrada en cap cementiri...

Agustí BARTRA

Camins de dolor...

«Non enterran cadavres, enterran semente.»

CASTELAO

Exode sagnant!

Terrible calvari d'un poble d'humils
que fuig de l'incendi i la devastació
de les seves llars;
portant a remolc com maledicció
les seves misèries...

Deixant pels camins rublerts d'at-
parracs i desferres!... [zavares

Enllà en clara nit, [aires...
la mort els empeny cavalcant pels

Quin riure, la Mort!

Quin riure!
Mentre la Mort riu,
i la lluna calla, [blanca!
a cavall del vent passa una ombra

Mentre la Mort riu,
i la lluna calla, [l'alba!...
ploren els infants, i es desperta

El vent joganer l'ha despentinada!

Sos cabells són roigs, humits,
de sang i rosada!...

Al llarg dels camins,
aixequen els arbres, despullats pel
llurs braços enlaire!... [plom,

Ploren els infants!

I una mare canta!...

Tot calla a l'entorn!

Tots són a escoltar-la!

El vent s'ha aturat,
i fins l'ombra blanca — imatge del
s'ajup a besar-la!... [dolor —

La Mort riu més fort!

I la lluna calla...
i galtes avall li llisca una llàgrima!...

Al peu del camí,
com flor colltorçada, gemega un
el cos xop de sang, [infant,
de sang i rosada...

La mare ha callat:

Com és que no canta?

Com és?

Al costat del fill jau tota estirada!...

D'un pit descobert
li surt un filet de sang grumollada!

A cavall del vent — junt amb l'om-
mortalla subtil — [bra blanca,
la mare i el fill
cavalquen... cavalquen...

Camins de dolor!...

Camins!

Camins de tragèdia!...

Camins!

Camins malaguenys, d'Euzkadi i
[Castella!
Camins esventrats,
sense haver passat ni rella ni ai-
[xada!

A la vora dels camins
xops de sang i de rosada,
quina sembrada la Mort!

Quina sembrada!

Els ocells esporuguits
fugien en desbandada!...

Altres ocells de metall
portant la Mort a les ales,
creuaven el cel rogenc
deixant caure la metralla
sobre els cossos dels infants,
que com els ocells marxaven...

Sota un cel rogenc pel foc
van passant els ocells negres,
negres com l'ànima vil
dels qui els menen!...

Els estels s'han apagat,
i la lluna blanca, blanca,
s'ha anat desmaiant!...

I pels camins de dolor,
amb els punys crispats enlaire,
jauen cossos mutilats
destroçats per la barbàrie...

Aquestes despulles sagrades
sembrades al llarg dels camins,
aquestes despulles d'infants,
de mares,
de braus lluitadors,
que uns jorns de malastre
caigueren occits
per la Llibertat
dels pobles d'Ibèria,
FRUCTIFICARAN!

Si ara la Mort riu, guaitant la sem-
que vagi rient! [brada,

Nous dies vindran, i noves albades,
que el sol lluirà, potent,
per la terra!...

Llibert!

Resplendent!

Sens cap ombra negra!...

R. MASSIP

CLAR DE LLUNA

Càndida lluna de les mans glaçades
damunt els ferros vells del meu balcó.
Glavi clavat al pit de les ventades,
clarí de plata en llavis de la por,

—

d'aquesta por pacífica i nocturna
que dorm entre els matolls dels via-
[ranys.
Lluna que mulles els cabells en l'urna
mòrbida de les aigües dels estanys.

—

Lluna que penges d'un trenat de bran-
[ques
llençols de tu mateixa, refulgents;
lluna que rius i ensenyes les dents
[blanques
i duus clavells de boira ran les dents.

—

Lluna que em fas la son casta i serena
i, de vegades, te m'adorms al cor,
cristall i vori de la lluna plena,
encens i porpra de la lluna d'or.

—

Teixeixes amb la llana de la pluja
jerseis i randes, túniques i vels,
perquè, a l'hivern, quan la gebrada
[puja
espais enllà, s'abriguin els estels.

Frederic ALFONSO i ORFILA

LA PRIMERA ÉPOCA DEL CINEMA

Francesca Bertini i altres "stars"

Amleto Novelli, Francesca Bertini, Pina Menichelli, Lidya Borelli, Vittoria Lepanto, Vera Vergani i altres artistes, avui oblidats, probablement amb tota la raó d'aquest món, ompliren, d'una resplandor encegadora, durant uns quants anys, la cinematografia europea.

Aleshores encara no es cantava gall ni gallina del cinema nord-americà, i encara mancava molt de temps per a que es produïssin els primers tanteigs de la casa Nordisk, tan alliçonadors.

Predominava una visió caòtica del cinema. El francès i l'italià, en franca competència, encarnaven dues visions antagòniques d'ell, i, totes dues, falses. El cinema francès, teatral i encarcarat; el cinema italià, que volia ésser tràgic i a penes si arribava a melodramàtic; ambdós, amarats d'una literatura copiosa de tercer grau, molt barrinclona, i d'un sentimentalisme morbós i malaltís, de l'ordre inferior, apte, però, per a exaltar l'entusiasme dels públics primaris. El cinema italià, més que no pas el francès, féu molt de mal al públic.

I bé. De tots aquells noms famosos ja no en queda res. La seva glòria va ésser de la durada d'un llampec. No podia ésser altrament. El cinema, aleshores, caminava a les palpentes i tantejava el camí que havia de seguir. I tant el cinema francès com l'italià no l'havien trobat. Però, tanmateix, donaren motiu als tanteigs reveladors de la casa Nordisk i a les primeres provatures nord-americanes.

A França es projectà, donant-hi una gran solemnitat, una pellícula basada en l'assassinat del Duc de Guisa, que era farcida de regustos teatrals. I poc després aparegué un melodrama exacerbat: El honor de un padre, *amanit amb tots els trucs i vicis del gènere, i encara exagerats, per tal d'assolir el que en podríem dir un dramatisme, però tan desorbitat que queia de ple en el grotesc.*

Si ara es projejctessin algunes pellícules d'aquestes, obtindrien un èxit esclatant de rialles. Però servirien per a que ens donéssim compte dels enormes progressos acomplerts pel cinema.

Ara bé. El cinema italià, tot ell exhuberància verbal i expressiva, sense control, ans bé, amb una tendència molt acusada a rebassar els límits de la contenció, no podria resistir la comparança amb el cinema actual, regit per una llei severa de dosificació, que és precisament allò que li dóna un equilibri magnífic.

Durant el predomini del cinema italià aparegueren tres "Dames de les Camèlies", tres. Una, de la Bertini; una altra, de la Menichelli, i la tercera de Vera Vergani. Cada una tenia la pretensió d'ésser la interpretació més fidel del drama de la cortesana francesa. Però resultà que només arribaren a ésser-ne una interpretació personal, en la qual no hi tenia res a veure la psicologia del personatge; però coincidents, les tres, en un verbalisme balder excessiu.

La interpretació bertinesca, ultra ésser falsa, era d'un barroquisme esferoïdor; la de la Menichelli era més falsa encara, més exagerada, més colltorçada que no pas la de la Bertini. Era la llei del más difícil todavía, *aplicada al cinema sistemàticament. No cal que parlem de la de la Vergani. Hom havia dit — els tècnics sempre s'apassionen — que en l'art de les estrelles italianes hi havia un pòsit de sensualisme. Si per sensualisme s'entén una successió interminable de gests i de ganyotes que tot just si arribaven a escarnir-lo, entesos. Ah!, del pseudo-vampirisme de la Bertini, de la Menichelli o de la Borelli no en parlem; era d'una ingenuïtat, d'una innocència inefable.*

Això per una banda; i pel que es refereix a les pellícules normals. Quan, però, els actors italians s'endinsaven pels tocoms de les grans machines *històriques — per exemple, el* Quo vadis *— aleshores cuinaven unes samfaines fulletinesques que passaven de tota mesura. Amleto Novelli — no l'Ermette, — especialista del gènere històric, tenia ocasió per a lluir una col·lecció inacabable de serraments de dents, d'arrufaments de celles, de crispaments de mans, etc. I les exhibia, ja ho crec!*

En l'aspecte còmic el cinema italià era quelcom francament lamentable.

En el cinema francès també hi trobaríem exemplars reeixits d'aquest pellículisme truculent i curt d'osques, amb detalls essencials d'una innocència definitiva.

Les primeres pellícules nòrdiques començaren de donar una certa base de solidesa al cinema. Amb elles començaren d'entrar-hi la contenció, el control; començaren d'ésser eliminats el superflu, la verbositat i el teatralisme; que era, en resum, tot allò que li obstruïa el camí.

I era lògic que cedissin, com feren, el lloc a unes orientacions més directes, més vives i més substancials, algunes d'elles clàssiques, del nou art.

Jaume PASSARELL

Meridià

Redactor en cap:
Manuel Valldeperes

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-Torent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució:
P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17
Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar
Subscripció: 6 ptes. trimestre

MUSICA I DANSA

Per obra i gràcia de l'estrena del ballet "Corrida de feria", tots els que llegim diaris hem tornat a ésser víctimes de l'anomalia que és la crítica de dansa exercida pels crítics musicals. Això no passa tan sols ací. Passa a tot arreu. I això no pot anar ni amb rodes. Perquè, ¿què dirien tots aquests senyors, que elogien o rebenten un ballet amb un criteri exclusivament musical, si la direcció del diari en el qual escriuen els acomiadés i encarregués la secció de música a un crític d'arts plàstiques o de literatura? Posarien el crit al cel, n'estem segurs. Protestarien enèrgicament. I tindrien raó. Perquè ací i a tot arreu ningú no toleraria que un profà s'ocupés als diaris de medicina, d'enginyeria, de botànica o de qualsevol altra matèria que desconeix. En canvi, amb la dansa tothom s'hi atreveix. Fins i tot el primer crític musical vingut, que no gosaria posar la seva ploma pecadora damunt temes que no entén, s'atreveix a definir i a pontificar quan de coreografia es tracta. I és que ací i tot arreu gairebé tothom creu que la dansa és filla de la música i no el contrari, i que l'element principal i essencial d'un ballet és la música. És per això que els diaris no vacil·len a fer escriure sobre dansa els crítics musicals.

Tornant a "Corrida de feria": excepció feta de Lluís Góngor que amb molta competència ha fet un estudi conscienciós i profund de la coreografia d'aquesta obra, i de R. M. Padilla, que l'ha tractada amb extensió i penetració, els altres crítics musicals han parlat molt de la música, de la partitura del mestre Bacarisse, i gens de dansa. Només han dedicat quatre paraules vagues als ballarins. I això no està gens bé. Perquè tot aquell que comenta un ballet, no pot ignorar de cap manera que en aquest, com el seu nom indica, l'element preponderant ha d'ésser el ball, i que després vénen decorat, vestuari i música, elements secundaris que han d'ésser subordinats a la dansa.

El mestre de ballet Massini
Vist per Picasso

I encara que als crítics musicals els sembli mentida, molts coreògrafs han encarregat una partitura apropiada després, no abans, de concebre els seus ballets. Txaikovski, per exemple, va compondre tota la partitura de "La belle au bois dormant" segons els moviments indicats pel mestre de ballet Petipa, que es va adaptar a les formes simètriques de la dansa clàssica, tot i calcant el ritme sobre els accents i els intervals del moviment del cos humà. El nostre Joan Magrinyà muntant els seus impressionants "Poliritmes", que ens oferia fa poc en un festival celebrat al Tívoli, va procedir d'idèntica manera. Va crear davant el mirall gestos, passos i actituds, i després el mestre Montserrat va compondre una música segons aquests moviments. El mateix va fer Serge Lifar amb el ballet "Icar". Primer el va muntar. I després va encarregar, millor dit, va dictar un acompanyament al músic Szyfer, esquelet rítmic que posava únicament en joc una enginyosa polifonia d'instruments de percussió. Aquestes partitures compleixen les funcions essencials de la música de dansa, que és, ni més ni menys, un art aplicat.

La dansa és un art autònom. Ho hem dit i repetit centenars de vegades. I per a intentar demostrar-ho una vegada més, tornarem a insistir. Potser ens repetirem. Però com que hi ha ulls que no volen veure i orelles que no volen escoltar, tota repetició serà justificada. La dansa té la seva significació pròpia, la seva realitat pròpia, les seves lluites pròpies, que són d'un mateix ordre que un temple grec o una fuga de Bach. La dansa és bella en si. És un art autònom. Però quan els moviments de dansa, que han d'ésser fi en si, són únicament determinats per esoterismes o per emocions, o per fets reals, aleshores no hi ha dansa, sinó pantomima simbòlica o expressiva, o descriptiva. Igualment, quan els moviments de dansa, que han d'ésser fi en si, són únicament determinats per la música, quan es vol que la música jugui un rol preponderant en la construcció i la composició de la dansa, i que el sistema de sons governi el sistema dels moviments del cos, aleshores no hi ha dansa, sinó dalcrozisme, ritmicisme i altres monstruositats. La dansa no és reproducció plàstica i dinàmica de la música, sinó que és la música que sosté i acompanya la dansa. El rol de la música és, doncs, accessori. La música, en aquest cas, és un art aplicat. Com ho és, en un ballet, la pintura i l'argument.

Sebastià GASCH

JOSEP ROBREÑO

El dia 10 de novembre va fer cent anys que la goleta mercant colombiana "Afortunada" va naufragar. Aquest vaixell conduïa com a viatgers una companyia de còmics, entre els quals destacava com a director i primer actor l'escriptor català Josep Robreño. Sols pocs d'ells eixiren en vida del naufragi i entre els morts s'hi hagué de comptar el propi Robreño.

No és el nostrs camp de treball la crítica literària i ens guardarem prou de ficar-nos-hi. Però no hem volgut deixar de recó el sentit polític que tancaven moltes de les produccions d'aquest autor. Dintre de la seva manera d'escriure, ingènua i de cara al poble senzill, hi batega una ideologia liberal i un entusiasme davant el moviment polític avançat del moment. Ens trobem moltes vegades en les narracions de les actituds i orientacions polítiques de les parts en lluita un veritable calc de la guerra que ara sostenim. És per això que hem volgut extreure de la seva obra uns fragments que faran somriure a més d'un, però hem de confessar que demostren a bastament que els fets que passen al nostre país són fillada legítima de les lluites sagnants de cent anys endarrera.

Anem a donar-vos alguns fragments de la seva producció literàrio-política.

En la conversa que hi ha entre un rector — home bo i liberal — i el seu feligrés anomenat Segimon, s'expressen així:

Segimon

¿No hi ha subjectes molt grans
que fan veure que anem mal
i aquests són en general
bisbes, frares, capellans,
abats, monges, sagristans
i gent a ells arrimada?
Ja veu vostè que animada
deuria estar d'un bon zel,
car a conduir-nos al cel
té l'obligació posada.

Rector

Aquesta gent, Segimon,
que com tu dius procedeixen,
els preceptes no obeeixen
que donà l'Autor del món:
perjurs, injustos, són
perjudicials a la terra;
qui els creu, creu-me que erra,
car és precís que notau
no són ministres de pau,
sinó ministres de guerra.

És de notar en aquests versos que quan van ésser editats es féu esment, amb el corresponent apartat, en allò que fan referència als clergues i gent de missa citats, que "d'aquests no s'han d'entendre tots, solament els que pertorben la quietud".

Referint-se a l'actitud de certs clergues i en especial a l'acte criminal de Merino, el qual féu objecte d'un atemptat la reina Isabel II, s'expressa així:

Oh ministros del altar,
detestad tal vil ejemplo
y sea el asilo el templo
para el Eterno alabar:
No para guerra tramar
y inicuas conspiraciones,
no inclinéis los corazones
por tan injusto camino
ni hagáis al autor Divino
cómplice de traiciones.

I ara ens hem de referir al sentit optimista català, que en l'actualitat els nostres soldats han exterioritzat tot sovint amb el "ja està bé", i que en Robreño el fa notar com exemple als napolitans quan els austríacs havien entrat a la seva ciutat, tot recordant la guerra del francès:

"Què tenim fins ara mal?
¿Un exèrcit aguerrit
no va invadir a Madrid,
nostra heroica capital?
¿No estava en cas igual
les esforçades Pamplona,
Figueres i Barcelona?
¿I guerra crudel alçàrem
i decidits "peleàrem"
que eterna fama nos dóna?"

I tenim així mateix una obra teatral, peça bilingüe en un acte, titulada "Lo Hermano Buñol", que ella sola és una lliçó d'història.

Fa referència a la primera guerra carlista.

Aleshores, com ara, hi intervingueren voluntaris. I trobem els de la Legió estrangera que anaven a favor dels liberals, però en canvi aquests tenien coneixement que russos — àdhuc en l'obra es parla de divisions — anaven a favor del pretendent, al mateix temps que altres russos lluitaven per la causa liberal.

Com a figura principal de l'obra hi trobem l'"Hermano Buñol" el qual té com a dissort d'equivocar-se sempre en dirigir-se als homes que veu armats. Als carlins els parla en to liberal, i als liberals en to carlí.

Copiem a continuació un fragment:

Surt Polinski i quatre companys de la legió estrangera.

* * *

Buñol
Sembla que no em reben mal,
i com riuen... Eh, són russos?
Poluis
Vist, vist, de Rusc polasc.
(Fa que sí amb el cap.)

* * *

Buñol
¿Ustedes aquí vindran
a favor de Carlos quint?
Poluis
Oh, Carles quins, li fa pim pam.
Buñol
Sí, sí, mataran a tots
els que a Carles no voldran;
els faran pim, pam. Veieu?
Així ho haveu de portar,
no perdoneu a ningú.
Homes, dones, xics i grans.

* * *

Surt Fulgenci, l'intèrpret:
Fulgenci
On nus atán la division
e presa partir. Marchon.
Buñol
Usted es también de aquestos?
Fulgenci
Soy el intérprete.

* * *

Buñol
És el cas,
que decía a los señores
que no deben perdonar
a nadie, matar a todos
los que quieran libertad.
Fulgenci
¿Cómo?

* * *

Fulgenci
¿Con quién presumís que habláis?
Buñol
Amb els russos, i que vénen
Carles quint a defensar.
Fulgenci
Pues lo equivocaste, necio,
porque los que aquí miráis
defenderán de Isabel
el trono y la libertad
de la legión extranjera
dependen.

* * *

No cal fer comentaris ni treure'n conseqüències profundes de tot això. Sols cal constatar que la guerra que avui mantenim ja fou vista començar fa més d'un segle per l'escriptor i actor català Josep Robreño, que en aquests dies fa cent anys que va morir.

Marc-Aureli VILA

Llegiu en el número vinent

articles de

M. Serra i Moret - Sebastià Gasch
J. Roure-Torent - C. A. Jordana
Josep Lleonart
Manuel Valldeperes - Angel Abella
Domènec Guansé
etc.

L'INVASOR CANVIA MONEDA, per Riera

— Bitllets espanyols fabricats a Alemanya? Apa home! Això és per als espanyols!

— I l'ull?
— No el vaig poder retirar a temps.

CINEMES

"Cant a la joventut" i "Guerrillers"

"Cant a la Joventut" és, simplement, un reportatge dels esports a les onze repúbliques soviètiques. Un reportatge que dóna una idea molt clara de la importància que a la U. R. S. S. ha adquirit l'educació física de la joventut, alhora que de l'esperit de disciplina i de l'entusiasme que hi impera. La varietat d'esports i competicions esportives que hi són presentats, les desfilades i combinacions de rítmica i plàstica, fan que el film, a desgrat de l'extensió, no sigui gens cansat i que assoleixi, en alguns moments, una veritable bellesa per les imatges de força superba i d'harmonia que presenta. A moments, especialment alguns de la gran desfilada per la Plaça Roja, són engrescadors. Ningú, davant d'aquests milers i milers d'atletes que hi desfilen, davant de l'absoluta disciplina que mostren, davant dels exercicis, de vegades perillosos que presenten, no pot estar-se de pensar que un poble que posseeix unes joventuts així ha d'ésser, per força, un gran poble.

* * *

"Guerrillers" és una nova pàgina de l'epopeia soviètica. Ens mostra la lluita de poble, desarticulat encara de l'Exèrcit Roig, contra la invasió japonesa, que volia ofegar la revolució i aprofitar-se'n amb finalitats imperialistes. És un film que potser no té tota la intensitat d'altres films soviètics de tema semblant; un film soviètic que no marxa sense una certa lentitud; però que té moments patètics molt bons, i, com en l'escena de la desfeta de les tropes japoneses, ja vers al final, una embranzida èpica.

Tot el film, altrament, té aquesta barreja de realisme i poesia, aquesta naturalitat en el treball dels actors, aquesta sentor, diríem, de multitud, de poble autèntic, que constitueix la marca i la glòria principal del cinema soviètic.

Altrament, si el conjunt és bo, si l'actor que fa el cabdill del poble captiva per la seva simplicitat, naturalitat i simpatia, l'actor que encarna el general japonés en fa una creació que costarà d'oblidar. La freda crueltat que caracteritza els japonesos, llur astúcia traïdora, llur art d'ensibornar, són magistralment encarnats per aquest actor que sap desvetllar alhora, entre el públic, sentiments de mofa i de revolta.

G.

TRENTA ANYS O LA VIDA D'UN SETMANARI

(VIDA, PASSIÓ I MORT DEL "PAPITU")

Aquests dies s'han complert trenta anys de l'aparició del primer número d'un setmanari que durant anys i anys, assolí a Catalunya i àdhuc per altres terres ibèriques, una extraordinària popularitat. Fou el terror de l'aristocràcia barcelonina, l'escàndol de molts senyors morigerats i la delícia de tota una generació. Resistí les persecucions més acarnissades, les campanyes reaccionàries més violentes, les denúncies, les recollides i els processos, i per a matar-lo calgué no res menys que un 19 de juliol, encara que el va sobreviure una temporada.

Fou, en efecte, el dia 25 de novembre del 1908 que aparegué a Barcelona el primer número de "Papitu". La història d'aquest setmanari està plena de curioses coincidències. La primera, que posava de relleu el davantal del primer número, es que aquest sortí el dia que feia tres anys de la célebre militarada de "La Veu" i del "Cu-Cut". "La gent ha sospitat coincidències" — deia l'article, que acabava amb aquesta mots, on es reflectia el que havia d'ésser, durant més d'un quart de segle, el programa de "Papitu": "Rialles, rialles frívoles, però, en el fons, es bellugarà una joventut creadora. I l'agredolç de la vida, la tragicomèdia humana, passarà per les nostres planes amb música de picarols."

—Sí, sí, senyor Carner, anirà bé ¡i ha d'ésser bessonada!
—Es probable, perquè creguí'm que está fins a la nou del coll.

(Dibuix publicat en el primer número de «Papitu»)

Com va néixer "Papitu"? Havent-hi estat des del 1915 fins poc abans de la seva desaparició, vaig poder recollir d'un dels seus fundadors la història de la seva gestació. Fou a la penya, en aquells temps famosa, del "Catalunya", on es reunien els que foren més tard animadors de la nova publicació, capitanejats per Feliu Elies, "Apa", juntament amb en Moles, en Rafel Moragues, en Carles Costa, en Josep Maria Pasqual i d'altres que en Moles proposà:

— ¿I per què no li poseu com a aquest: Papitu?

"Papitu" era en Josep Maria Pasqual, el gran crític musical. La idea d'en Moles fou acceptada, i per això, quan aquest, vint-i-cinc anys més tard, exercint un alt càrrec de la República, rebé una denúncia contra "Papitu", al qual acusaven de "massa verd", contestà:

— ¿I vosaltres voldríeu que jo matés aquest setmanari, que ve a ésser així com un fill espiritual meu?

El nou periòdic assolí, en pocs dies, un èxit extraordinari. Per la seva redacció hi desfilava el més escollit del món artístic, intellectual i alegre de Barcelona. Aquells baixos del carrer de Pelai, on "Papitu" tingué el seu domicili oficial durant prop de dotze anys, eren dignes de passar a la història. Per tot mobiliari, hi havia una taula de planxadora que va comprar l'Isidre Nonell als encants, i mitja dotzena de cadires. Però en Nonell, a estones perdudes, va emplenar les parets de dibuixos representant totes les habitacions d'una casa bona. Hi havia el hall, el menjador, el dormitori, la sala de billar i fins la cambra de bany, cosa que en aquells temps ja llunyans es considerava com un luxe ultra-refinat i fins un xic pecador...

Al primer número de "Papitu" hi collaboraren en Francesc Pujols, en López-Picó, en Josep Carner, en Peius Gener, en Manuel Raventós i en "Xenius", que no tan sols va fer-hi un "Glossari", sinó que el dia abans de la sortida del setmanari hi dedicà un altre "Glossari" a "La Veu". Però el "Papitu" lliguer, va durar només una setmana. L'episodi, avui oblidat, val la pena d'explicar-lo:

Estaven a punt de celebrar-se unes eleccions. Dos anys enrera, havia tingut lloc aquella formidable explosió renovadora que es digué la Solidaritat Catalana. Davallava aquell històric moviment, i els que redactaven el setmanari se n'adonaven. Els solidaris volgueren anar al "copo" contra els radicals, i "Papitu", que veia que el carro anava pel pedregal, es cregué en el cas de dir-ho. En el segon número del setmanari, aparegué una portada que tingué la virtut de fer sortir de polleguera "La Veu", els de "La Veu" i tots els solidaris, els quals dedicaren a "Papitu" tota mena de pensaments, dient que si estava venut a en Lerroux, que si allò era anar contra Catalunya... En "Xenius" féu saber que es separava de la redacció, i ho digué en un altre "Glossari", on feia constar que "ell produïa fulles cordiformes, i "Papitu" fulles lingüiformes". De resultes d'això, saltaren del setmanari, a més de l'Ors, en López-Picó, en Raventós i en Carner, però l'"Apa", que era el fundador, s'assegurà el concurs d'altres escriptors no més notables: en Francesc Pujols, en Marius Aguilar, en Nogueres Oller, en Didac Ruiz, en Rafel Moragues... Pocs dies després, tenien lloc les eleccions. La Solidaritat, per haver volgut anar al "copo" seguint les matemàtiques d'en "Pol", va perdre amb 39.000 vots, i els lerrouxistes guanyaren amb 30.000. Des d'aquell dia, la gent es va acostumar a tenir més compte del que deia "Papitu", que continuà sortint defensant la política de la antiga Esquerra, i a l'Ateneu, parlant de la rebequeria de l'Ors, es va fer un xisto dient que Catalunya tenia mal "Xenius"...

El cos de dibuixants de "Papitu" era, en aquella època, del més escollit. A més de l'"Apa", fundador del setmanari i el seu principal animador, hi havia, com hem dit ja, en Nonell, que tan aviat signava amb el seu cognom com amb els seudònims "Noè" i "Josuè". En Ramon Casas també hi publicà algun dibuix. Seguiren en "Babel", "únic i magistral — deia un comentarista — que és avui una de les primeres figures del nostre art"; l'Humbert, en Torné Esquius, l'Smith, en Joan Orts, en Labarta, en Colom, que signava "Adam", en Josep Maria Junoy, l'Inglada, en Capuz, l'Anton Ferrer, en Passarell, en "Bou", l'"Anem", germà de l'"Apa", en Jou, a Renom, que signava "Pitus", i molts d'altres. Les seves intencionades caricatures, les xafarderies dels polítics i aristòcrates feren aviat del nou setmanari l'infant terrible de Caçadors, de l'Eqüestre i del Liceu, assolint el periòdic tiratges de 30.000 i 35.000 exemplars, en una època en què "La Vanguàrdia" no en tirava gaires més.

Vist l'èxit de "Papitu", en "Jandro", Soler i en Rafel Moragues, tingueren la pensada de fer una revista teatral amb el títol de "Papitu-Revista". Es féu gran propaganda, i la nit de la estrena — 16 de desembre del 1910 — a l'antic "Tívoli", hi hagué un ple a vessar i una expectació extraordinària, sobretot quan en aixecar-se el teló en un dels quadres, els "corridos" de les llotges veieren que l'escena reproduïa fidelment una de les cambres del domicili de la célebre "Pagesa", una de les dones alegres més famoses del temps.

Cosa gairebé incomprensible, l'estrena fou un fracàs sorollós. Diem incomprensible perquè l'endemà, després de retallades unes escenes i corregides unes altres, es tornà a representar, romanent amb èxit al cartell una colla de nits.

Resulta curiós remarcar la paradoxa que, havent estat "Papitu" durant anys i anys una publicació popularíssima, totes les coses que es feren amb el seu nom foren un fracàs. Pel 18 de març del 1911, fou organitzat un ball de disfresses a l'"Espanyol", amb el nom de "Mi-Carême Papitu", i el sol anunci desfermà tota una campanya de dretes, amb "El Correo Catalán" i el "Diario de Barcelona" com a portantveus. La nit del ball s'hi presentaren els requetès, i mercès a la serenitat dels directors de "Papitu", no hi van haver trets. Un altre ball "Papitu", a la "Bohèmia", l'any 1919, assolí un èxit de concurrència... però a la sortida, tothom se n'hagué d'anar a casa a peu. Havia esclatat la vaga coneguda per "vaga de la Canadenca", i no circulaven tramvies ni cotxes. Tres anys enrera, s'havia inaugurat al Paral·lel un cafè de cambreres, amb el nom de "Societat Papitu". Malgrat la propaganda i la selecció del públic, que acudí a visitar una exposició de dibuixos, el local hagué de tancar al cap de tres mesos.

L'únic espectacle representat amb relatiu èxit, portant el nom de "Papitu" fou "El Papitu Santpere", que en Joaquim Montero estrenà a l'"Espanyol" cap a finals del 1932. Pot ésser la mala estrugància on no jugà cap paper en aquest cas, degut al fet que el setmanari no hi tenia res a veure, ni en Montero s'havia cregut en el cas de demanar permís al periòdic per a emprar el seu nom...

"Papitu" començà a llançar-se al que podríem dir la mala vida, cap al 1912, en què adquirí un caràcter francament verd. De l'etapa papitesca del "Papitu" — papitesca en el sentit que la nostra generació dóna a aquest mot — cal destacar dos valors innegables: en Buendia i Gassol, infadigable conreador del "camelo" bilingüe i creador de les due célebres seccions "Del teatro de la guerra" i "El Día Bético"; i en Manuel Fontdevila, que durant anys i anys escriví el davantal del periòdic, amb el títol de "Les hores d'amor serenes", sentant-hi una càtedra d'humorisme i originalitat difícilment imitables.

Els esforços que molts dels que passàrem per aquella redacció férem per tal de desviar "Papitu" del camí ultraalegre que seguí durant tants anys, foren endebades. Durant l'època en què jo el dirigia, foren intentades diverses provatures, i dec confessar que no vaig reeixir. Cada vegada que jo m'esmerçava a elevar el to del periòdic, per convertir-lo en una publicació que pogués comparar-se dignament amb la premsa galant estrangera, em vaig veure desencoratjat davant les liquidacions comarcals, on la venda disminuïa considerablement, sense trobar-hi compensació en el lleuger augment que es registrava a Barcelona.

"Papitu" va deixar de publicar-se alguns mesos després de la sublevació feixista. Reapareixerà algun dia? El seu títol, per popular que sigui, no sembla el més adequat per a un periòdic català que vulgui respectar les normes gramaticals des de tant de temps acceptades per a la nostra llengua. D'altra banda, per a fer un setmanari alegre, però refinat, cosmopolita, espiritual, caldria aplegar tota una nova generació d'escriptors papitescos. ¿Els homes d'aquesta nova generació tindran interès, un cop acabada la guerra, a dedicar llurs activitats a una tasca tan frívola, estant obert a llurs activitats el camp vastíssim de les revistes humorístiques i literàries? Perquè cal no oblidar que si "Papitu" pogué comptar amb la collaboració d'homes com en Manuel Fontdevila, en Rafel Moragues, en Lluís Capdevila, l'"Amichatis, l'Alfons Roure, en Ramon Raventós i tants d'altres, és perquè els dos únics setmanaris catalans que hi havia llavors eren "Papitu" i "La Esquella de la Torratxa". Un "Papitu" sense redactors joves, fóra mort. Els que el férem vint anys enrera, vivim gairebé ja exclusivament de records. I amb sols records, no és possible fer un setmanari vibrant i dinàmic, com hauria d'ésser el "Papitu" — si un dia reaparegués — o un setmanari nou que vingués a recollir i continuar la seva tradició d'escàndol, però també — ¿per què no dir-ho? — de glòria.

Agustí PIRACÉS

— Calli, dona, calli; estic més cremada que si fos nazi i em vigilés un israelita.

COPS DE BEC

"UN MOT DE MUSSET"

Scribe va trobar un dia a Alfred de Musset.

— Senyor de Musset, les vostres comèdies són encantadores. ¿Quin és el vostre secret per a fer-les tan bé?

— I el vostre? — demanà el poeta a Scribe.

— El meu secret és voler divertir el públic.

— Doncs el meu és voler divertir-me.

●

"EXIGÜITAT"

Alexandre Dumas, fill, havia llogat una caseta al carrer de Bolonya. Tot hi estava perfectament, però apilotat. No obstant, entre la porta del carrer i el cos de la casa hi havia un jardinet.

— Alexandre! — féu Dumas pare al seu fill, un dia que hi va anar a dinar. — No siguis tan cruel per les plantes; obre la porta del menjador i així entrarà aire al teu jardí.

●

"BONA RECOMANACIÓ"

Alexandre Dumas va recomanar una vegada, a un dels seus amics més fidels, un subjecte de la pitjor espècie.

A la lletra de presentació va posar: "Us adreço el meu millor amic; podeu obrir-li de bat a bat la vostra porta i espero que fareu per ell el que faríeu per mi."

Al cap d'un temps, Dumas es troba amb l'amic, el qual està indignat. Explicació. L'amic tira en cara a Dumas, que ja no es recorda res, el seu excés de confiança, i li fa memòria de la presentació del seu darrer protegit.

— Has de saber — interromp Dumas — que és el meu millor amic, el xicot més simpàtic del món. Ple d'esperit i un cor com un temple!...

— Sí, però va emportar-se el rellotge que tenia damunt de la xemeneia.

— No t'estranyi, perquè també va emportar-se el de casa.

●

"COMPASSIÓ"

Un cec, sabent dir gràcies en diverses llengües, portava penjat al coll un cartellet amb aquests mots: "Aquest cec és políglota."

Una bona dona passa a prop seu, s'inclina per dipositar la seva almoina i, llegint la inscripció, diu a l'amic que l'acompanya, en un to de profunda pietat:

— Pobre home! No solament és cec, sinó que també és políglota.

"SENZILLESA"

Un dia un imbècil, molt infatuat de la seva elegància i d'un títol de comte, explicava amb èmfasi les seves recepcions a les Tulleries.

— L'emperador m'ha donat la creu. L'emperador m'ha donat la mà. L'emperador m'ha convidat a sopar. Aquest fou el dia més bell de la meva vida.

— Doncs jo, senyor — replicà Alexandre Dumas, — ¿sabeu quin ha estat el dia més bell de la meva vida? Quan l'any 1832, viatjant per Suïssa, vaig visitar Chateaubriand a Lucerna.

— Ah! sí, el vescomte Francesc de Chateaubriand.

— No, Chateaubriand simplement. Al cap de cinc minuts de parlar, el vellet va agafar-me per la mà...

— Tal com l'emperador va fer amb mi.

— ... i em va portar al galliner i em digué: "Senyor Dumas, ajudeu-me a donar menjar a les gallines." Doncs, paraula d'honor: aquest fou el dia més bell de la meva vida.

●

"AL CAFÈ"

— Mosso, un biftec amb patates.

— Molt bé, senyor. A propòsit: el seu amic Ricard no vindrà.

— Doncs així porta'm un cafè.

Impremta Clarasó; Villarroel, 17